

ТЕОРІЯ ІМПЛІКАТУР: КЛАСИФІКАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Безугла Л.Р., доктор філол. наук (Харків)

За Г.П. Грайсом [1], імплікатура завжди є інтендованою, тобто висловлюючи p , адресант дає можливість адресатові зробити висновок, що q , хоча й не говорить про це прямо; при цьому адресант має додаткову перлокутивну мету дати зрозуміти адресатові, що q , тобто вплинути на нього таким чином, щоб він вивів імплікатуру. Якщо імплікатура не інтендована, вона не є імплікатурою.

У традиційній класифікації імплікатур [2, с. 124] ця обставина не враховується. Спочатку імплікатури поділяються за критерієм конвенційності на конвенційні (такі, що витікають із загальноприйнятого значення слів і граматичних конструкцій) та неконвенційні. Останні поділяються на конверзаційні (такі, що виводяться на ґрунті принципу кооперації та конверзаційних максим) та неконверзаційні (що виводяться на ґрунті інших максим – «естетичного, суспільного або морального ґатунку» [1, с. 250]). Конверзаційні імплікатури мають два різновиди – загальні й часткові, критерієм їх розмежування є інтендованість: часткові імплікатури завжди інтендовані, на відміну від загальних, які, у свою чергу, поділяються на скалярні (що витікають із скалярного значення деяких лексичних одиниць) та клаузальні (що витікають із усієї пропозиції). Ця класифікація демонструє низку протиріч. По-перше, застосування кількох критеріїв (конвенційність, конверзаційність, інтендованість) призводить до того, що імплікатура прирівнюється до імплікації або інференції. Проте, саме термін ‘імплікатура’ є винаходом Г.П. Грайса на позначення імпліцитного смислу, що інтендується в дискурсі, на противагу термінам ‘інференція’ і ‘імплікація’, які зазвичай використовуються у логічній семантиці. По-друге, якщо загальні імплікатури прив’язані до мовних одиниць і не завжди є інтендованими, доцільно вважати їх конвенційними. По-третє, інтендованими можуть бути і конвенційні імплікатури (у т.ч. загальні). Саме інтендованість робить їх імплікатурами. При цьому велику роль відіграє дискурсивний контекст,

де відбувається вивід. Крім того, до імплікатури належать елементи, які наявні тільки в контексті.

Для класифікації імплікатур пропонується застосовувати тільки один критерій – мовний, а саме конвенційність як відповідність мовних одиниць у дискурсі загальноприйнятому значенню, яке за мовною конвенцією зафіксовано в словниках. За цим критерієм виокремлюються тільки два типи імплікатур – конвенційні й конверзаційні (натяки). Обидва типи завжди інтендовані. Якщо вони не інтендуються, то називати їх імплікатурами не доцільно, треба говорити про інференції адресата щодо мовної поведінки адресанта, про інтерпретацію адресатом смислів адресанта. У дискурсі такі інференції мають місце, наприклад, коли пресупозиційні фонди комунікантів не збігаються, що викликає реакцію-перепитування співрозмовника.

Оскільки конвенційні імплікатури прив'язані до мовних одиниць, доцільно поділити їх за критерієм рівня мовної системи на лексичні, паремійні, морфологічні та синтаксичні. Ці мовні одиниці є індикаторами або тригерами, які викликають активацію імплікатури в свідомості мовців.

У дискурсі імплікатури демонструють різну ступінь прозорості – вірогідності виводу. За ступенем прозорості різновиди імплікатури утворюють шкалу: конвенційні – конверзаційні, які, у свою чергу, поділяються за критерієм прозорості на дедуктивні, індуктивні, абдуктивні. Конвенційні імплікатури є найбільш прозорими, абдуктивні демонструють найменший ступінь прозорості. Проте, імплікатури всіх типів можуть бути скасовані мовцем у дискурсі.

Залежність конвенційних імплікатур від мови робить їх національно специфічними, натомість конверзаційні імплікатури належать до мовних універсалій.

Література

1. Grice H.P. Logik und Konversation / H.P. Grice // G. Meggle (Hg.) Handlung, Kommunikation, Bedeutung. – Frankfurt a. M. : Suhrkamp, 1993. – S. 243–265.
2. Rolf E. Sagen und Meinen / E. Rolf. – Opladen : Westdeutscher Verl., 1994. – 269 S.